RHEOLAU SEFYDLOG CYNGOR TREF CRICCIETH AR SAIL MODEL RHEOLAU NALC CYMRU 2018

Mabwysiadwyd gan y Cyngor Tref 14 Mai 2019

1. RHEOLAU TRAFOD MEWN CYFARFODYDD

a Bydd cynigion ar yr agenda yn cael eu hystyried yn y drefn yr ymddangosant oni chaiff y drefn ei newid yn ôl doethineb cadeirydd y cyfarfod.

b Ni fydd cynnig (gan gynnwys gwelliant) yn cael ei drafod oni chafodd ei gynnig a'i eilio.

c Gall cadeirydd y cyfarfod drin cynnig ar yr agenda na chaiff ei gynnig gan ei gynigydd yn un a dynnwyd yn ôl.

d Os cafodd cynnig (gan gynnwys gwelliant) ei eilio, ni all y cynigydd ei dynnu'n ôl ond gyda chydsyniad yr eilydd a'r cyfarfod.

e Mae gwelliant yn gynnig i ddileu neu ychwanegu geiriau at gynnig. Ni fydd yn negyddu'r cynnig.

f Os caiff gwelliant i'r cynnig gwreiddiol ei dderbyn, daw'r cynnig gwreiddiol (wedi'i wella) yn gynnig sylweddol y gellir cyflwyno gwelliant neu welliannau eraill arno.

g Ni chaiff gwelliant ei ystyried oni roddir rhybudd llafar cynnar amdano yn y cyfarfod ac, os yw cadeirydd y cyfarfod yn gofyn am hynny, onid yw'n cael ei gyflwyno'n ysgrifenedig i'r cadeirydd.

h Gall cynghorydd gyflwyno gwelliant ar ei g/chynnig ei hun os yw'r cyfarfod yn cytuno â hynny. Os cafodd cynnig ei eilio'n barod, rhaid cael cydsyniad yr eilydd a'r cyfarfod cyn cyflwyno gwelliant.

i Os oes mwy nac un gwelliant i gynnig gwreiddiol neu sylweddol, cyflwynir y gwelliannau yn y drefn a benderfynir gan y cadeirydd.

j Yn amodol ar reol sefydlog 1(k) isod, cyflwynir a thrafodir un gwelliant ar y tro, a bydd cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu ym mha drefn y cânt eu cyflwyno.

k Gellir trafod un gwelliant neu ragor gyda'i gilydd os yw cadeirydd y cyfarfod yn barnu fod hynny'n fanteisiol ond rhaid pleidleisio ar bob gwelliant ar wahân.

l Ni all cynghorydd gyflwyno mwy nac un gwelliant i gynnig gwreiddiol neu sylweddol.

m Nid oes gan gynigydd gwelliant unrhyw hawl i ymateb ar ddiwedd trafodaeth arno.

n Pan mae cyfres o welliannau i gynnig gwreiddiol yn cael eu derbyn, bydd gan gynigydd y cynnig gwreiddiol yr hawl i ymateb naill ai ar ddiwedd y drafodaeth ar y gwelliant cyntaf neu ar ddiwedd y drafodaeth ar y cynnig sylweddol olaf yn union cyn cymryd pleidlais arno.

o Onid yw cadeirydd y cyfarfod yn caniatáu hynny, unwaith yn unig y caiff cynghorydd siarad mewn trafodaeth ar gynnig ac eithrio:

i. i siarad ar welliant a gyflwynir gan gynghorydd arall;

ii. i gyflwyno neu siarad ar welliant arall os cyflwynwyd gwelliant i'r cynnig ers iddo/i siarad ddiwethaf;

iii. i wneud pwynt o drefn;

iv. i gynnig esboniad personol; neu

v. wrth ddefnyddio hawl i ymateb.

p Wrth drafod cynnig, ni all cynghorydd ymyrryd ond ar bwynt o drefn neu i gynnig esboniad personol a bydd y cynghorydd y torrir ar ei d/thraws yn peidio siarad. Bydd cynghorydd sy'n codi pwynt o drefn yn enwi'r rheol sefydlog y mae'n credu gafodd ei thorri neu'n nodi unrhyw afreoleidd-dra y mae'n poeni amdano yn y ffordd y cynhelir y cyfarfod.

q Bydd cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu ar bwynt o drefn a bydd ei b/phenderfyniad yn derfynol.

r Pan mae cynnig yn cael ei drafod, ni chaiff unrhyw gynnig arall ei gyflwyno ac eithrio:

i. i gyflwyno gwelliant i'r cynnig;

ii. i symud at yr eitem nesaf;

iii. i ohirio'r drafodaeth;

iv. i gynnal pleidlais ar y cynnig;

v. i ofyn na ddylid rhoi gwrandawiad pellach i berson neu y dylai adael y cyfarfod;

vi. i gyfeirio'r cynnig at bwyllgor neu is-bwyllgor i'w ystyried;

vii. i eithrio'r cyhoedd a'r wasg;

viii. i ohirio'r cyfarfod; neu

ix. i atal rheol(au) sefydlog penodol ac eithrio'r rhai sy'n adlewyrchu gofynion statudol gorfodol.

s Cyn cynnal pleidlais ar gynnig gwreiddiol neu sylweddol, rhaid i gadeirydd y cyngor fod yn fodlon y cafodd y cynnig ei drafod yn ddigonol a bod cynigydd y cynnig dan sylw wedi defnyddio neu ildio ei hawl i ymateb.

t Ac eithrio cynigion a gyflwynwyd o dan reol sefydlog 1(r) uchod, ni fydd cyfraniadau neu areithiau gan gynghorydd ond yn ymwneud â'r cynnig dan sylw ac ni fyddant yn hirach na 5 munud heb gydsyniad cadeirydd y cyfarfod.

2. YMDDYGIAD AFREOLUS MEWN CYFARFODYDD

a Ni fydd unrhyw berson yn atal gwaith cyfarfod nac yn ymddwyn yn dramgwyddus neu'n amhriodol. Os anwybyddir y rheol sefydlog hon, bydd cadeirydd y cyfarfod yn gofyn i'r cyfryw berson(au) bwyllo neu wella eu hymddygiad.

b Os yw person(au) yn anwybyddu cais cadeirydd y cyfarfod i bwyllo neu wella eu hymddygiad, gall unrhyw gynghorydd neu gadeirydd y cyfarfod gynnig na ddylid rhoi gwrandawiad i'r person mwyach neu y dylid eu heithrio o'r cyfarfod. Cynhelir pleidlais ar y cynnig, os caiff ei eilio, heb unrhyw drafodaeth.

c Os yw penderfyniad a wneir o dan reol sefydlog 2(b) uchod yn cael ei anwybyddu, gall cadeirydd y cyfarfod gymryd camau rhesymol i adfer trefn neu er mwyn symud y cyfarfod ymlaen. Gall hyn gynnwys atal y cyfarfod dros dro neu ei gau.

3. CYFARFODYDD YN GYFFREDINOL

Cyfarfodydd Cyngor llawn	LL
Cyfarfodydd Pwyllgorau	P
Cyfarfodydd Is-bwyllgorau	IB

LL a **Ni chynhelir cyfarfodydd mewn adeiladau sydd adeg y cyfarfod yn cael eu defnyddio ar gyfer cyflenwi alcohol, oni bai nad oes unrhyw adeiladau eraill ar gael yn rhad ac am ddim neu am gost resymol.**

LL b **Nid yw'r isafswm o dri diwrnod llawn ar gyfer hysbysiad am gyfarfod yn cynnwys y diwrnod y cyhoeddwyd yr hysbysiad arno, diwrnod y cyfarfod, dydd Sul, diwrnod y gwyliau Nadolig, diwrnod gwyliau'r Pasg neu ŵyl banc neu ddiwrnod a bennwyd ar gyfer diolchgarwch neu alaru**

cyhoeddus.

P c **Nid yw'r isafswm o dri diwrnod llawn ar gyfer hysbysiad cyhoeddus am gyfarfod yn cynnwys y diwrnod y cyhoeddwyd yr hysbysiad arno na diwrnod y cyfarfod oni bai y caiff y cyfarfod ei gynnull ar rybudd byrrach**

LL P d **Bydd cyfarfodydd yn agored i'r cyhoedd oni bai fod eu presenoldeb yn rhagfarnol i les y cyhoedd oherwydd natur gyfrinachol y materion i'w trafod neu am resymau arbennig eraill. Caiff y cyhoedd eu heithrio o'r cyfarfod neu o ran ohono trwy benderfyniad fydd yn nodi rhesymau am eithrio'r cyhoedd.**

e Gall aelodau'r cyhoedd gyflwyno sylwadau, ateb cwestiynau a rhoi tystiolaeth mewn cyfarfod y mae ganddynt hawl bod ynddo o ran y materion ar yr agenda.

f Ni fydd y cyfnod amser a neilltuir ar gyfer cyfranogiad y cyhoedd mewn cyfarfod yn unol â rheol sefydlog 3(e) yn fwy na 3 munud onid yw cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu'n wahanol.

g Yn amodol ar reol sefydlog 3(f), ni fydd aelod o'r cyhoedd yn siarad am fwy na 3 munud.

h Yn unol â rheol sefydlog 3(e), ni fydd cwestiwn yn gorfod cael ateb yn y cyfarfod nac yn agor trafodaeth ar y cwestiwn. Gall cadeirydd y cyfarfod gyfarwyddo y dylid rhoi ymateb ysgrifenedig neu lafar.

i Bydd person yn codi ei law/llaw wrth ofyn i gael siarad ac yn sefyll wrth siarad (ac eithrio pan mae gan berson anabledd neu os yw'n debyg o ddioddef anghysur)]. Gall cadeirydd y cyfarfod benderfynu ar unrhyw adeg caniatáu i berson barhau i eistedd wrth siarad.

j Bydd person sy'n siarad mewn cyfarfod yn cyfeirio ei sylwadau at gadeirydd y cyfarfod.

k Un person yn unig gaiff siarad ar y tro. Os yw mwy nac un person eisiau siarad, bydd cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu ym mha drefn y byddant yn siarad.

LL P l **Ni chaniateir tynnu lluniau, recordio, darlledu neu ddarlledu trafodion y cyfarfod mewn unrhyw ffordd heb gael** cydsyniad ysgrifenedig **y Cyngor** ymlaen llaw.

LL P m **Bydd y wasg yn cael cyfleusterau rhesymol ar gyfer gwneud eu hadroddiad o gyfarfod neu ran ohono y mae ganddynt hawl i fod yn bresennol ynddo.**

LL n **Yn amodol ar reolau sefydlog sy'n datgan yn wahanol, gall unrhyw beth yr awdurdodwyd neu y gofynnwyd iddo gael ei wneud gan, i neu**

gerbron Cadeirydd y Cyfarfod gael ei wneud yn ei absenoldeb gan, i neu gerbron Is-Gadeirydd y Cyngor (os oes un).

P o **Bydd Cadeirydd y Cyngor, os yn bresennol, yn llywyddu mewn cyfarfod. Os yw'r Cadeirydd yn absennol o gyfarfod, bydd Is-Gadeirydd y Cyngor (os oes un) ac os yw'n bresennol, yn llywyddu. Os yw'r Cadeirydd a'r Is-Gadeirydd yn absennol o gyfarfod, bydd cynghorydd a ddewisir gan gynghorwyr sy'n bresennol yn y cyfarfod yn llywyddu yn y cyfarfod.**

LL P IB p **Ar yr amod fod cworwm mewn cyfarfod, bydd pob mater mewn cyfarfod yn cael eu penderfynu gan fwyafrif y cynghorwyr a'r sawl nad ydynt yn gynghorwyr a chanddynt hawl i bleidleisio sy'n bresennol ac yn pleidleisio.**

LL P IB q **Gall cadeirydd cyfarfod fwrw pleidlais wreiddiol ar unrhyw fater y cynhelir pleidlais arno, a phan mae'r pleidleisio'n gyfartal gall ddefnyddio ei b/phleidlais fwrw os defnyddiodd bleidlais wreiddiol ai peidio.**

Trowch at reolau sefydlog 5(h) ac (i) i weld y rheolau gwahanol sy'n berthnasol wrth ethol Cadeirydd y Cyngor yng nghyfarfod blynyddol y Cyngor.

LL r **Onid yw rheolau sefydlog yn trefnu fel arall, cynhelir pleidlais ar fater trwy godi dwylo. Os yw cynghorydd yn gofyn, bydd y pleidleisio ar unrhyw fater yn cael ei gofnodi er mwyn dangos a roddodd pob cynghorydd sy'n bresennol ac yn pleidleisio ei b/phleidlais dros neu yn erbyn y mater dan sylw.** Dylid gwneud cais o'r fath cyn symud ymlaen at yr eitem nesaf ar yr agenda.

s Bydd cofnodion cyfarfod yn cynnwys cofnod manwl-gywir o'r canlynol:

i. amser a lleoliad y cyfarfod;

ii. enwau cynghorwyr sy'n bresennol ac enwau'r cynghorwyr sy'n absennol;

iii. buddianau a ddatganwyd gan gynghorwyr a phobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio;

iv. goddefebau a roddwyd (os oedd rhai) i gynghorwyr a phobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio;

v. a wnaeth cynghorydd neu bobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio adael y cyfarfod pan oedd materion a chanddynt fuddiannau ynddynt yn cael eu trafod;

vi. a gafwyd sesiwn cyfranogiad y cyhoedd; ac

vii. y penderfyniadau a wnaed.

LL P IB s **Mae cynghorydd neu bobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio a chanddynt fuddiant personol neu ragfarnol mewn mater a drafodir mewn cyfarfod sy'n cyfyngu eu hawl i gymryd rhan mewn trafodaeth neu bleidlais ar y mater hwnnw yn gaeth i ymrwymiadau yn y cod ymddygiad a fabwysiadwyd gan y cyngor**.

LL t **Ni ellir cyflawni unrhyw waith mewn cyfarfod onid oes o leiaf un rhan o dair o gyfanswm aelodau'r cyngor yn bresennol ac ni fydd cworwm cyfarfod yn llai na thri o dan unrhyw amgylchiadau.**

Trowch at reol sefydlog 4d(viii) i gael manylion cworwm cyfarfod pwyllgor neu is-bwyllgor.

LL P IB u **Os nad oes cworwm mewn cyfarfod ni ellir cyflawni unrhyw waith** a chaiff y cyfarfod ei gau. Caiff y materion ar agenda'r cyfarfod eu gohirio tan gyfarfod yn y dyfodol.

4. PWYLLGORAU AC IS-BWYLLGORAU

a **Oni bai fod y Cyngor yn penderfynu'n wahanol, gall pwyllgor benodi is-bwyllgor y caiff ei gylch gorchwyl a'i aelodau eu penderfynu gan y pwyllgor.**

b **Gall aelodau'r pwyllgor gynnwys pobl heb fod yn gynghorwyr onid yw'n bwyllgor sy'n rheoleiddio a rheoli cyllid y Cyngor.**

c **Oni bai fod y Cyngor yn penderfynu'n wahanol, gall holl aelodau pwyllgor ymgynghorol ac is-bwyllgor y pwyllgor ymgynghorol fod yn bobl heb fod yn gynghorwyr.**

d Gall y Cyngor benodi pwyllgorau sefydlog neu bwyllgorau eraill yn ôl y gofyn, a:

i. bydd yn pennu eu cylch gorchwyl;
ii. ;
iii. bydd yn caniatáu i bwyllgor, bennu nifer ac amser ei gyfarfodydd;
iv. bydd, yn amodol ar reolau sefydlog 4(b) ac (c) uchod, yn penodi a phennu cyfnodau gwasanaeth aelodau pwyllgor o'r fath;
v. gall, yn amodol ar reolau sefydlog 4(b) ac (c), benodi a phennu cyfnodau gwasanaeth eilydd aelodau pwyllgor fydd yn cymryd lle'r aelodau arferol mewn cyfarfod o'r pwyllgor os yw aelodau arferol y pwyllgor yn cadarnhau i'r Swyddog Priodol 3 diwrnod cyn y cyfarfod na allant fod yn

bresennol;

vi. bydd, ar ôl penodi aelodau pwyllgor sefydlog, yn penodi cadeirydd y pwyllgor sefydlog;
vii. bydd yn caniatáu i bwyllgor ac eithrio pwyllgor sefydlog, benodi ei gadeirydd ei hun yng nghyfarfod cyntaf y pwyllgor;
viii. bydd yn pennu lle, gofynion hysbysu (os oes rhai) a chworwm ar gyfer cyfarfod pwyllgor ac is-bwyllgor na fydd yn llai na thri;
ix. bydd yn penderfynu os gall y cyhoedd gymryd rhan mewn cyfarfod pwyllgor;
x. bydd yn penderfynu os caiff y cyhoedd a'r wasg fynychu cyfarfodydd is-bwyllgor ac yn pennu'r gofynion ar gyfer hysbysu'r cyhoedd ymlaen llaw, os oes rhai, ar gyfer cyfarfodydd is-bwyllgor;

xi. bydd yn penderfynu a all y cyhoedd gymryd rhan mewn cyfarfod o'r is-bwyllgor y mae ganddynt hawl i'w fynychu; a
xii. gall ddiddymu pwyllgor neu is-bwyllgor.

5. **CYFARFODYDD CYNGOR ARFEROL**

a **Mewn blwyddyn etholiad, cynhelir cyfarfod blynyddol y Cyngor ar neu o fewn 14 diwrnod yn dilyn y diwrnod y mae'r cynghorwyr a etholwyd yn ymgymryd â'u swydd.**

b **Mewn blwyddyn nad yw'n flwyddyn etholiad, cynhelir cyfarfod blynyddol Cyngor ar ba ddiwrnod bynnag ym mis Mai a ddewisir gan y Cyngor.**

Os na phennir unrhyw amser arall, cynhelir cyfarfod blynyddol y Cyngor am 6pm.

c **Yn ogystal â chyfarfod blynyddol y Cyngor, gellir cynnal unrhyw nifer o gyfarfodydd cyffredin eraill bob blwyddyn ar ba ddyddiadau ac amserau bynnag a ddewisir gan y Cyngor.**

d **Y mater cyntaf a gaiff sylw yng nghyfarfod blynyddol y Cyngor fydd ethol Cadeirydd ac Is-Gadeirydd (os oes un) y Cyngor.**

e **Bydd Cadeirydd y Cyngor, onid yw wedi ymddiswyddo neu wedi cael ei h/anghymwyso, yn parhau yn ei swydd ac yn llywyddu yn y cyfarfod blynyddol nes yr etholir ei h/olynydd yng nghyfarfod blynyddol nesaf y Cyngor.**

f **Bydd Is-Gadeirydd y Cyngor, os oes un, onid yw wedi ymddiswyddo neu wedi cael ei h/anghymwyso, yn ei swydd hyd nes yn union wedi ethol Cadeirydd y Cyngor yng nghyfarfod blynyddol nesaf y Cyngor.**

g **Mewn blwyddyn etholiad, os na chafodd Cadeirydd presennol y Cyngor ei h/ail-ethol yn aelod o'r Cyngor, bydd yn llywyddu yn y cyfarfod hyd nes yr etholwyd Cadeirydd newydd y Cyngor. Ni fydd gan Gadeirydd presennol y Cyngor bleidlais wreiddiol ar gyfer ethol Cadeirydd newydd y Cyngor ond mae'n rhaid iddo/i roi pleidlais fwrw os yw'r pleidleisio'n gyfartal.**

h **Mewn blwyddyn etholiad, os cafodd Cadeirydd presennol y Cyngor ei h/ail-ethol yn aelod o'r Cyngor, bydd yn llywyddu yn y cyfarfod hyd nes yr etholwyd Cadeirydd newydd y Cyngor. Gall ddefnyddio pleidlais wreiddiol ar gyfer ethol Cadeirydd newydd y Cyngor ac mae'n rhaid iddo/i roi pleidlais fwrw os yw'r pleidleisio'n gyfartal.**

i Wedi ethol Cadeirydd y Cyngor ac Is-Gadeirydd (os oes un) y Cyngor yng nghyfarfod blynyddol y Cyngor, bydd gwaith y cyfarfod blynyddol yn cynnwys:

i. **Mewn blwyddyn etholiad, bydd Cadeirydd y Cyngor a chynghorwyr yn cyflwyno eu ffurflenni derbyn swydd onid yw'r Cyngor yn penderfynu y gellir gwneud hyn yn ddiweddarach. Mewn blwyddyn nad yw'n flwyddyn etholiad, bydd Cadeirydd y Cyngor yn cyflwyno ei ffurflen derbyn swydd onid yw'r Cyngor yn penderfynu y gellir gwneud hyn yn ddiweddarach;**

a gall gynnwys

ii. Cadarnhau cywirdeb cofnodion cyfarfod diwethaf y Cyngor;

iii. Derbyn cofnodion cyfarfod diwethaf pwyllgor;

iv. Ystyried argymhellion a wnaed gan bwyllgor;

v. Adolygu trefniadau dirprwyo i bwyllgorau, is-bwyllgorau, staff ac awdurdodau lleol eraill;

vi. Adolygu cylchoedd gorchwyl pwyllgorau;

vii. Penodi aelodau ar bwyllgorau presennol;

viii. Penodi unrhyw bwyllgorau newydd yn unol â rheol sefydlog 4;

ix. Adolygu a mabwysiadu rheolau sefydlog a rheoliadau ariannol priodol;

x. Adolygu cynrychiolaeth ar neu waith gyda chyrff allanol a threfniadau ar gyfer adrodd yn ôl;

xi. Adolygu stocrestr o dir ac asedau eraill gan gynnwys adeiladau ac offer swyddfa;

xii. Cadarnhau Asesiad Risg y Cyngor

xiii. Cadarnhau gwarant yswiriant

xiv. Pennu amser a lle cyfarfodydd cyffredin y Cyngor hyd at a chan gynnwys cyfarfod blynyddol nesaf y Cyngor.

k. Wedi hynny dilynir y drefn a osodir isod:

i. Ym mhob cyfarfod heblaw'r Cyfarfod Blynyddol, os bydd y Cadeirydd yn absennol neu'n amharod i lywyddu, penodi Cadeirydd i'r cyfarfod bydd y swyddogaeth gyntaf. Wedi dilyn y drefn ar gyfer y cyfarfod blynyddol (uchod), oni phenderfyna'r Cyngor yn wahanol am resymau brys, hon fydd trefn y pwyllgorau/cyfarfodydd:

- darllen ac ystyried y Cofnodion; ac os bydd copi wedi'i anfon i bob Cynghorydd erbyn diwrnod cyhoeddi'r wŷs ar gyfer y cyfarfod, gellir cyfrif y cofnodion wedi'u darllen;

- wedi ystyriaeth, cymeradwyo ac arwyddo'r cofnodion yn gofnod cywir gan Gadeirydd y cyfarfod;

-dilyn rhaglen bwrpasol y pwyllgor/cyfarfod

- gall Cadeirydd y cyfarfod neu unrhyw Gynghorydd gynnig newid trefn rhaglen am resymau brys, ac os Cadeirydd y cyfarfod a gynigiodd, gellir rhoi'r cynnig i bleidlais heb ei eilio, a rhoir cynnig o'r fat hi bleidlais heb drafodaeth.

6. CYFARFODYDD ARBENNIG O'R CYNGOR, PWYLLGORAU AC IS-BWYLLGORAU

a **Gall Cadeirydd y Cyngor gynnull cyfarfod arbennig o'r Cyngor ar unrhyw adeg.**

b **Os nad yw Cadeirydd y Cyngor yn cynnull cyfarfod arbennig o'r Cyngor o fewn saith niwrnod i gael cais ysgrifenedig i wneud hynny gan ddau gynghorydd, gall unrhyw ddau gynghorydd gynnull cyfarfod arbennig o'r Cyngor. Rhaid i'r hysbysiad cyhoeddus yn cynnwys amser, lle ac agenda'r cyfryw gyfarfod gael ei lofnodi gan y ddau gynghorydd.**

c Gall cadeirydd pwyllgor neu is-bwyllgor gynnull cyfarfod arbennig o'r pwyllgor neu'r is-bwyllgor ar unrhyw adeg.

d Os nad yw cadeirydd pwyllgor [neu is-bwyllgor] yn cynnull cyfarfod arbennig o fewn 5 diwrnod i gael cais i wneud hynny gan ( ) aelod o'r pwyllgor [neu'r is-bwyllgor], gall unrhyw fwyafrif o aelodau o'r pwyllgor neu'r is-bwyllgor gynnull cyfarfod arbennig o'r pwyllgor neu'r is-bwyllgor.

7. **PENDERFYNIADAU BLAENOROL**

a Ni fydd penderfyniad yn cael ei ddadwneud o fewn chwe mis ac eithrio naill ai trwy gynnig arbennig, sy'n galw am rybudd ysgrifenedig gan o leiaf 6 gynghorydd i'w roi i'r Swyddog Priodol yn unol â rheol sefydlog 9, neu trwy gynnig a gyflwynir yn sgîl argymhelliad pwyllgor neu is-bwyllgor.

b Pan ymdriniwyd â chynnig yn sgîl rheol sefydlog 7(a), ni ellir cyflwyno cynnig tebyg o fewn cyfnod pellach o chwe mis.

8. **PLEIDLEISIO AR BENODIADAU**

a Pan enwebwyd dau berson neu ragor ar gyfer swydd i'w llenwi gan y Cyngor a phan na chafodd yr un o'r personau hynny fwyafrif llwyr y pleidleisiau o'u plaid, tynnir enw'r person a chanddo/i'r nifer lleiaf o bleidleisiau oddi ar y rhestr ac fe gynhelir pleidlais newydd. Bydd y broses hon yn parhau hyd nes y rhoddwyd mwyafrif y pleidleisiau o blaid un person. Gellir datrys sefyllfa lle y mae'r pleidleisio'n gyfartal trwy i gadeirydd y cyfarfod ddefnyddio'r bleidlais fwrw.

9. **CYNIGION AR GYFER CYFARFOD Y MAE'N RHAID RHOI RHYBUDD YSGRIFENEDIG AR EU CYFER I'R SWYDDOG PRIODOL**

a Bydd cynnig yn ymwneud â chyfrifoldebau'r cyfarfod y'i cyflwynwyd ar ei gyfer a bydd yn ddiwahân yn ymwneud â chyflawni swyddogaethau, grymoedd neu gyfrifoldebau statudol y Cyngor neu fater sy'n effeithio'n benodol ar ardal y Cyngor neu ei drigolion.

b Ni ellir cyflwyno unrhyw gynnig mewn cyfarfod onid yw ar yr agenda ac oni roddodd y cynigydd hysbysiad ysgrifenedig o'i eiriad i'r Swyddog Priodol o leiaf 10 diwrnod) llawn cyn y cyfarfod. Nid yw dyddiau llawn yn cynnwys diwrnod yr hysbysiad na diwrnod y cyfarfod.

c Gall y Swyddog Priodol, cyn cynnwys cynnig ar yr agenda a dderbyniwyd yn unol â rheol sefydlog 9(b), gywiro camgymeriadau gramadegol neu deipograffyddol amlwg yng ngeiriad y cynnig.

d Os yw'r Swyddog Priodol yn credu nad yw ystyr geiriad cynnig a dderbyniwyd yn unol â rheol sefydlog 9(b) yn glir, caiff y cynnig ei wrthod nes bod cynigydd y cynnig yn ei ail-gyflwyno'n ysgrifenedig i'r Swyddog Priodol fel ei fod yn ddealladwy o leiaf 5 diwrnod llawn cyn y cyfarfod.

e Os yw geiriad cynnig arfaethedig yn cael ei ystyried yn amhriodol, bydd y Swyddog Priodol yn trafod gyda chadeirydd y cyfarfod arfaethedig neu, fel y bo'n briodol, y cynghorwyr a gynullodd y cyfarfod, i ystyried a fydd y cynnig yn cael ei gynnwys ar yr agenda neu'n cael ei wrthod.

f Bydd penderfyniad y Swyddog Priodol ar gynnwys y cynnig ar yr agenda ai peidio yn derfynol.

g Cofnodir cynigion mewn llyfr i'r perwyl hwnnw a chânt eu rhifo yn nhrefn eu derbyn.

h Cofnodir cynigion a gafodd eu gwrthod mewn llyfr i'r perwyl hwnnw ac fe gynhwysir esboniad am eu gwrthod gan y Swyddog Priodol.

10. CYNIGION MEWN CYFARFOD NAD OES ANGEN RHYBUDD YSGRIFENEDIG AR EU CYFER

a Gellir cyflwyno'r cynigion canlynol mewn cyfarfod heb roi rhybudd ysgrifenedig i'r Swyddog Priodol:

i. cywiro anghywirdeb yn nrafft gofnodion cyfarfod;

ii. symud at bleidlais;

iii. gohirio trafod cynnig;

iv. cyfeirio cynnig at bwyllgor neu is-bwyllgor penodol;

v. penodi person i lywyddu mewn cyfarfod;

vi. newid trefn materion ar yr agenda;

vii. symud ymlaen at y mater nesaf ar yr agenda;

viii. gofyn am adroddiad ysgrifenedig;

ix. penodi pwyllgor neu is-bwyllgor a'u haelodau;

x. cynyddu'r terfynau amser ar gyfer siarad;

xi. eithrio'r wasg a'r cyhoedd o gyfarfod oherwydd gwybodaeth gyfrinachol neu sensitif sy'n rhagfarnol i les y cyhoedd;

xii. peidio rhoi gwrandawiad pellach i gynghorydd neu aelod o'r cyhoedd;

xiii. eithrio cynghorydd neu aelod o'r cyhoedd oherwydd ymddygiad afreolus;

xiv. atal y cyfarfod dros dro;

xv. atal rheol sefydlog benodol (oni bai ei bod yn adlewyrchu gofynion statudol gorfodol);

xvi. gohirio'r cyfarfod; neu

xvii. gau cyfarfod.

11. RHEOLI GWYBODAETH

Gweler hefyd reol sefydlog 20.

a **Bydd y Cyngor yn trefnu ac adolygu camau technegol a sefydliadol i gadw'n ddiogel wybodaeth (gan gynnwys data personol) a gedwir ganddo ar bapur ac yn electronaidd. Bydd y cyfryw drefniadau yn cynnwys penderfynu pwy gaiff fynediad at ddata personol ac amgryptio data personol.**

b **Bydd y Cyngor yn trefnu ac adolygu polisïau ar gyfer cadw a dinistrio'n ddiogel yr holl wybodaeth (gan gynnwys data personol) a gedwir ganddo ar bapur ac yn electronaidd. Bydd polisi cadw'r Cyngor yn cadarnhau am ba gyfnod y caiff gwybodaeth (gan gynnwys data personol) ei chadw neu os nad yw hynny'n bosib y meini prawf a ddefnyddir i bennu'r cyfnod hwn (e.e. Deddf Cyfyngu 1980).**

c **Ni fydd yr agenda, y papurau sy'n cefnogi'r agenda a chofnodion cyfarfod yn datgelu nac yn tanseilio mewn unrhyw ffordd arall wybodaeth gyfrinachol na data personol heb gyfiawnhad cyfreithiol.**

d **Ni fydd cynghorwyr, staff, contractwyr ac asiantwyr y Cyngor yn datgelu gwybodaeth gyfrinachol na data personol heb gyfiawnhad cyfreithiol.**

12. DRAFFT GOFNODION

a Os rhoddwyd drafft gofnodion cyfarfod blaenorol i gynghorwyr gyda'r agenda ar gyfer mynychu'r cyfarfod lle y caiff eu cywirdeb ei gadarnhau, fe'u derbynnir fel y maent.

b Ni fydd unrhyw drafod ar ddrafft gofnodion cyfarfod blaenorol ac eithrio ynghylch eu cywirdeb. Rhaid cyflwyno cynnig i gywiro anghywirdeb yn y drafft gofnodion yn unol â rheol sefydlog 10(a)(i).

c Bydd cywirdeb drafft gofnodion, gan gynnwys unrhyw welliant/welliannau a wneir iddynt, yn cael ei gadarnhau trwy benderfyniad a chânt eu llofnodi gan gadeirydd y cyfarfod ac maent yn sefyll yn gofnod cywir o'r cyfarfod y mae'r cofnodion yn ymwneud ag ef.

d Os nad yw cadeirydd y cyfarfod yn credu fod y cofnodion yn gofnod cywir o'r cyfarfod y mae'r cofnodion yn ymwneud ag ef, bydd yn llofnodi'r cofnodion ac yn cynnwys paragraff fel a ganlyn neu i'r un perwyl:

> "Nid yw cadeirydd y cyfarfod hwn yn credu fod cofnodion cyfarfod y ( ) a gynhaliwyd ar [dyddiad] o ran ( ) yn gofnod cywir ond ni chafodd y farn honno ei chefnogi gan y cyfarfod ac fe gadarnhawyd y cofnodion yn gofnod cywir o'r trafodion."

e Yn amodol ar reol sefydlog 20(a) ac wedi gwneud penderfyniad sy'n cadarnhau cywirdeb cofnodion cyfarfod, caiff drafft gofnodion neu recordiadau'r cyfarfod y ceir cofnodion wedi'u cymeradwyo ar ei gyfer eu dinistrio

13. COD YMDDYGIAD A GODDEFEBAU

Gweler hefyd reol sefydlog 3(s).

a **Bydd cynghorwyr a phobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio yn cadw at y cod ymddygiad a fabwysiadwyd gan y Cyngor.**

b Bydd pob cynghorydd a phobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio yn cael copi o'r cod ymddygiad .

c **Rhaid gwneud ceisiadau am oddefeb yn ysgrifenedig a'u cyflwyno i bwyllgor safonau**'r**Cyngor Sir**cyn gynted ag y bo modd cyn y cyfarfod y mae angen yr oddefeb ar ei gyfer.

14. CWYNION COD YMDDYGIAD

a Wedi cael gwybod gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ei fod yn delio â chŵyn fod cynghorydd neu berson arall a chanddo/i hawliau pleidleisio wedi torri cod ymddygiad y Cyngor, bydd y Swyddog Priodol, yn amodol ar reol sefydlog 11, yn adrodd hyn i'r Cyngor.

b Pan mae'r hysbysiad yn rheol sefydlog 14(a) yn ymwneud â chŵyn a wnaed gan y Swyddog Priodol, bydd y Swyddog Priodol yn rhoi gwybod am hyn i Gadeirydd y Cyngor, a bydd y Cadeirydd yn enwebu aelod arall o'r staff i ymgymryd â dyletswyddau'r Swyddog Priodol o ran y gŵyn hyd nes y cafodd ei

phenderfynu.

c Gall y Cyngor:

i. ddarparu gwybodaeth neu dystiolaeth lle y mae angen datgeliad o'r fath er mwyn sicrhau bod y gŵyn yn cael ei hymchwilio neu oherwydd bod hynny'n ofynnol yn ôl y gyfraith;

ii. geisio gwybodaeth sy'n berthnasol i'r gŵyn oddi wrth y person neu gorff a chanddynt gyfrifoldeb statudol i ymchwilio'r mater;

iii. indemnio'r cynghorydd neu berson heb fod yn gynghorydd a chanddo/i hawliau pleidleisio o ran ei g/chostau cyfreithiol cysylltiol ac mae'n rhaid i unrhyw indemniad o'r fath gael ei gymeradwyo gan gyfarfod o'r Cyngor.

15. SWYDDOG PRIODOL

a Y Swyddog Priodol fydd naill ai (i) y clerc neu (ii) aelod(au) staff eraill a enwebwyd gan y Cyngor i gyflawni gwaith y Swyddog Priodol pan mae'r Swyddog Priodol yn absennol.

b Bydd y Swyddog Priodol:

i. **o leiaf dri diwrnod llawn cyn cyfarfod o'r cyngor, pwyllgor neu is-bwyllgor:**

- **yn rhoi i gynghorwyr, yn bersonol neu drwy'r post yn eu preswylfeydd, wŷs wedi'i lofnodi yn cadarnhau'r amser, y lle a'r agenda: ac yn**
- **yn darparu, mewn lle amlwg, hysbysiad cyhoeddus o amser, lle ac agenda (ar yr amod y cafodd yr hysbysiad cyhoeddus gydag agenda cyfarfod arbennig o'r Cyngor a gynullwyd gan gynghorwyr ei lofnodi ganddynt) ac yn cyhoeddi'n electronaidd hysbysiad o amser a lle, ac i'r graddau y bo hynny'n ymarferol resymol, unrhyw ddogfennau yn gysylltiedig â'r materion a drafodir yn y cyfarfod onid ydynt yn ymwneud â mater sy'n debygol o gael ei ystyried yn breifat neu pe bai eu datgelu yn groes i unrhyw gyflawniad.**

Trowch at reol sefydlog 3(b) i weld ystyr dyddiau llawn ar gyfer cyfarfod o'r cyngor llawn a rheol sefydlog 3 (c) i weld ystyr dyddiau llawn ar gyfer cyfarfod pwyllgor;

ii. yn amodol ar reol sefydlog 9, cynnwys ar yr agenda yr holl gynigion yn y drefn y'u derbyniwyd oni roddodd cynghorydd hysbysiad ysgrifenedig o leiaf 7 diwrnod cyn y cyfarfod yn cadarnhau ei f/bod yn ei dynnu'n ôl;

iii. **yn cynnull cyfarfod o'r cyngor llawn ar gyfer ethol Cadeirydd newydd i'r Cyngor, a hynny oherwydd y daeth ei swydd yn wag;**

iv. **yn gwneud trefniadau i alluogi etholwyr llywodraeth leol i archwilio'r llyfr cofnodion;**

v. **yn derbyn a chadw copïau o is-ddeddfau a wnaed gan awdurdodau lleol eraill;**

vi. yn cadw ffurflenni derbyn swyddi gan gynghorwyr;

vii. yn cadw copi o gofrestr buddiannau pob cynghorydd;

viii. yn cynorthwyo gydag ymateb i geisiadau a wnaed o dan ddeddfwriaeth rhyddid gwybodaeth a hawliau y gellir eu defnyddio o dan ddeddfwriaeth diogelu data 1998, yn unol â pholisïau a gweithdrefnau perthnasol y Cyngor;

ix. yn derbyn a danfon gohebiaeth a hysbysiadau cyffredinol ar ran y Cyngor ac eithrio pan wnaed penderfyniad yn groes i hynny;

x. yn cynorthwyo gyda threfnu, storio, cael mynediad at, diogelwch a dinistrio gwybodaeth a gedwir gan y Cyngor ar bapur ac yn electronaidd yn amodol ar ofynion deddfwriaeth rhyddid gwybodaeth a diogelu data a gofynion cyfreithiol eraill (e.e. Deddf Cyfyngu 1980);

xi. yn trefnu fod gweithredoedd cyfreithiol yn cael eu cyflawni;

Gweler hefyd reol sefydlog 23;

xii. yn trefnu neu'n rheoli awdurdodi, cymeradwyo a chyfarwyddo'n ddiymdroi unrhyw daliadau i'w gwneud gan y Cyngor yn unol â'i reoliadau ariannol;

xiii. yn cofnodi pob cais cynllunio y cafodd y Cyngor wybod amdanynt ac ymateb y Cyngor i'r awdurdod cynllunio lleol mewn llyfr pwrpasol i'r perwyl hwnnw;

xiv. yn cyfeirio cais cynllunio a dderbyniwyd gan y Cyngor sydd angen ystyriaeth cyn cyfarfod cyffredin nesaf y Cyngor at aelodau'r Cyngor drwy ohebiaeth. Gweler rheol 6 ar gyfer rheolau galw cyfarfod. Os na fydd galw am gyfarfod o'r Cyngor neu o'r Is-Bwyllgor Cynllunio a Thrafnidaeth oherwydd natur y cais, penderfynir arno drwy ohebiaeth.

xv. yn rheoli mynediad at wybodaeth am y Cyngor trwy'r cynllun cyhoeddiadau; ac

xvi. yn cadw sêl y Cyngor (os oes un) na chaiff ei ddefnyddio heb wneud penderfyniad i'r perwyl hwnnw.
Gweler hefyd reol sefydlog 23.

16. **SWYDDOG ARIANNOL CYFRIFOL**

a Bydd y Cyngor yn penodi aelod(au) priodol i gyflawni gwaith y Swyddog Ariannol Cyfrifol pan mae'r Swyddog Ariannol Cyfrifol yn absennol.

17. **CYFRIFON A DATGANIADAU CYFRIFO**

a Mae "arferion priodol" mewn rheolau sefydlog yn cyfeirio at fersiwn ddiweddaraf "Llywodraethiant ac Atebolrwydd ar gyfer Cynghorau Lleol yng Nghymru – Canllaw i Ymarferwyr".

b Bydd pob taliad gan y Cyngor yn cael ei awdurdodi, ei gymeradwyo a'i wneud yn unol â'r gyfraith, arferion priodol a rheoliadau ariannol y Cyngor.

c Bydd y Swyddog Ariannol Cyfrifol yn rhoi i bob cynghorydd cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl 30 Mehefin, 30 Medi a 31 Rhagfyr ym mhob blwyddyn ddatganiad i grynhoi:

i. derbyniadau a thaliadau'r Cyngor (neu incwm a gwariant) ar gyfer pob chwarter;

ii. derbyniadau a thaliadau agregad (neu incwm a gwariant) y Cyngor ar gyfer y flwyddyn hyd hynny;

iii. y gweddillion sydd ar gael ar ddiwedd y chwarter yr adroddir arno ac sy'n cynnwys cymhariaeth gyda'r gyllideb ar gyfer y flwyddyn ariannol ac yn amlygu unrhyw orwariannau gwirioneddol neu bosib.

d Cyn gynted ag y bo modd wedi diwedd y flwyddyn ariannol ar 31 Mawrth, bydd y Swyddog Ariannol Cyfrifol yn darparu:

i. datganiad i bob cynghorydd yn crynhoi derbyniadau a thaliadau'r Cyngor (neu incwm a gwariant) ar gyfer y chwarter diwethaf a'r flwyddyn hyd hynny er gwybodaeth; ac

ii. i'r Cyngor y datganiadau cyfrifo ar gyfer y flwyddyn ar ffurf Adran 1 y datganiad llywodraethiant ac atebolrwydd blynyddol, sy'n ofynnol gan arferion priodol, i'w hystyried a'u cymeradwyo.

e Caiff datganiadau cyfrifo diwedd blwyddyn eu paratoi yn unol ag arferion priodol a chan ddefnyddio'r ffurf o gyfrifon a bennir gan y Cyngor (derbyniadau a gwariant, neu incwm a gwariant) ar gyfer blwyddyn hyd at 31 Mawrth. Cyflwynir drafft ddatganiad llywodraethiant ac atebolrwydd blynyddol cyflawn i bob cynghorydd. Cyflwynir datganiad llywodraethiant ac atebolrwydd blynyddol y Cyngor, sy'n cael ei archwilio'n allanol, gan gynnwys y datganiad llywodraethiant blynyddol, i'r Cyngor i'w ystyried a'i gytuno'n ffurfiol cyn 30 Mehefin.

18. RHEOLYDDION ARIANNOL A CHAFFAEL

a Bydd y cyngor yn ystyried a chymeradwyo rheoliadau ariannol a baratowyd gan y Swyddog Ariannol Cyfrifol, fydd yn cynnwys trefniadau manwl ar gyfer y canlynol:

i. cadw cofnodion cyfrifo a systemau rheolaeth fewnol;
ii. asesu a rheoli risgiau ariannol a wynebir gan y Cyngor;
iii. gwaith yr archwilydd mewnol annibynnol yn unol ag arferion priodol a derbyn adroddiadau rheolaidd gan yr archwilydd mewnol, fydd yn gorfod cael eu darparu o leiaf yn flynyddol;
iv. galluogi cynghorwyr ac etholwyr lleol i archwilio a chopïo cyfrifon y Cyngor a/neu gorchmynion talu; ac
v. yn amodol ar reolau sefydlog 18(e) ac (f) a ddylai contractau yr amcangyfrifwyd eu bod werth llai na £10,000 neu oherwydd amgylchiadau arbennig gael eu heithrio o broses dendro neu ymarferiad caffael.

b Bydd rheoliadau ariannol yn cael eu hadolygu'n rheolaidd ac o leiaf bob blwyddyn i sicrhau eu bod yn gweddu i'w pwrpas.

c Yn amodol ar ofynion ychwanegol yn rheoliadau ariannol y Cyngor, bydd y broses dendro ar gyfer contractau i gyflenwi nwyddau, deunyddiau, gwasanaethau neu gyflawni gwaith yn cynnwys, man lleiaf, y camau canlynol:

i. bydd manyleb ar gyfer y nwyddau, deunyddiau, gwasanaethau neu waith i'w gyflawni yn cael ei pharatoi;

ii. bydd gwahoddiad i dendro yn cael ei baratoi i gadarnhau (i) manyleb y Cyngor (ii) yr amser, y dyddiad a'r cyfeiriad ar gyfer cyflwyno tendrau (iii) dyddiad ymateb ysgrifenedig y Cyngor i'r tendr a (iv) gwahardd darpar gontractwyr rhag cysylltu â chynghorwyr neu staff i annog neu gefnogi eu tendr y tu allan i'r broses a nodwyd;

iii. bydd y gwahoddiad i dendro yn cael ei hysbysebu mewn papur lleol ac mewn unrhyw fodd arall sy'n briodol;

iv. cyflwynir tendrau yn ysgrifenedig mewn amlen dan sêl wedi'i marcio wedi'i chyfeirio at y Swyddog Priodol;

v. bydd tendrau'n cael eu hagor gan y Swyddog Priodol ym mhresenoldeb o leiaf un cynghorydd wedi'r dyddiad cau ar gyfer cyflwyno tendrau;

vi. bydd tendrau'n cael eu hadrodd a'u hystyried gan bwyllgor periodol y Cyngor neu bwyllgor neu is-bwyllgor y dirprwywyd cyfrifoldeb iddo.

d Nid oes rheidrwydd ar y Cyngor, na phwyllgor nac is-bwyllgor y dirprwywyd cyfrifoldeb iddo i ystyried tendrau, i dderbyn y tendr sy’n cynnig y pris isaf.

e **Bydd contract cyhoeddus a reoleiddir gan Reoliadau Contractau Cyhoeddus 2015 ag iddynt werth amcangyfrifiedig o fwy na £181,302 ar gyfer contract gwasanaeth neu gyflenwad cyhoeddus neu fwy na £4,551,413 ar gyfer contract gwaith cyhoeddus (neu drothwyon eraill a bennir gan y Comisiwn Ewropeaidd bob dwy flynedd ac a gyhoeddir yng Nghyfnodolyn Swyddogol yr Undeb Ewropeaidd (OJEU)) yn cydymffurfio â’r gweithdrefnau caffael perthnasol a gofynion eraill yn Rheoliadau Contractau Cyhoeddus 2015 sy’n cynnwys hysbysebu’r cyfle contract ar wefan Contracts Finder ac yn OJEU.**

f **Bydd contract cyhoeddus yn ymwneud â chyflenwi nwy, gwres, trydan, dŵr yfed, gwasanaethau trafnidiaeth neu wasanaethau post i’r cyhoedd; neu ddarparu porthladd neu faes awyr; neu archwilio neu ar gyfer alldynnu nwy, olew neu danwydd solet ag iddo werth amcangyfrifiedig o fwy na £363,424 ar gyfer contract cyflenwi, gwasanaethau neu gynllunio; neu fwy na £4,551,413 ar gyfer contract gwaith; neu £820,370 ar gyfer contract gwasanaethau cymdeithasol a gwasanaethau penodol eraill (neu drothwyon eraill a bennir gan y Comisiwn Ewropeaidd bob dwy flynedd ac a gyhoeddir yn OJEU) yn cydymffurfio â’r gweithdrefnau caffael perthnasol a gofynion eraill yn Rheoliadau Contractau Cyfleustodau 2016.**

g Rhaid awdurdodi archebion talu arian drwy benderfyniad gan y Cyngor, ond mewn achos o frys gwirioneddol, gall y Clerc mewn ymgynghoriad â’r Cadeirydd a/neu’r Is-Gadeirydd ddod i benderfyniad arnynt.

19. TRIN MATERION STAFF

a Mae mater sy’n bersonol i aelod o staff sy’n cael ei ystyried mewn cyfarfod Cyngor neu unrhyw bwyllgor/is-bwyllgor yn is amodol ar reol sefydlog 11.

b Yn amodol ar bolisi’r Cyngor ar absenoldebau o’r gwaith, bydd aelod staff uchaf y Cyngor yn rhoi gwybod i gadeirydd y Cyngor neu, os nad yw ar gael, i is-gadeirydd y Cyngor am absenoldeb a achoswyd gan salwch neu reswm arall a bydd y cyfryw berson yn rhoi gwybod am absenoldeb o’r fath i’r Cyngor yn ei gyfarfod nesaf.

c Bydd cadeirydd y Cyngor neu yn ei absenoldeb, yr is-gadeirydd yn dilyn penderfyniad i’r perwyl hwnnw yn cynnal adolygiad o berfformiad staff. Cyflwynir adroddiad ysgrifenedig ar yr adolygiadau a’r arfarniad i’r Cyngor a fydd yn gwneud penderfyniad arno.

d Yn amodol ar bolisi’r Cyngor ar drin achwyniadau, os yw achwyniad anffurfiol neu ffurfiol a godir gan staff yn ymwneud â chadeirydd neu is-gadeirydd y Cyngor caiff ei gyflwyno i sylw aelod arall o’ Cyngor.

e Bydd unrhyw bersonau sy’n gyfrifol yn gyfan neu’n rhannol am reoli staff yn trin cofnodion ysgrifenedig pob cyfarfod yn ymwneud â’u perfformiad, galluoedd, achwyniad neu faterion disgyblaeth yn gyfrinachol.

f Yn unol â rheol sefydlog 11(a), bydd gan bersonau a chanddynt gyfrifoldebau rheoli llinell hawl i weld cofnodion staff y cyfeirir atynt yn rheol sefydlog 19(f).

20. CYFRIFOLDEBAU I DDARPARU GWYBODAETH

Gweler hefyd reol sefydlog 21.

a Yn unol â deddfwriaeth rhyddid gwybodaeth, bydd y Cyngor yn cyhoeddi gwybodaeth yn unol â’i gynllun cyhoeddiadau ac yn ymateb i geisiadau am wybodaeth sydd ym meddiant y Cyngor.

21. CYFRIFOLDEBAU O DAN DDEDDFWRIAETH DIOGELU DATA

(Nid yw’r rhestr isod yn hollgynhwysol).

Gweler hefyd reol sefydlog 11.

a Bydd y Cyngor yn medru penodi Swyddog Diogelu Data. Nid yw hyn yn ofynnol.

b Bydd gan y Cyngor bolisïau a gweithdrefnau ar gyfer ymateb i unigolyn sy’n defnyddio hawliau statudol ynghylch ei ddata/data personol.

c Bydd gan y Cyngor bolisi ysgrifenedig ar gyfer ymateb i a rheoli achos o dorri amodau trin data personol.

d Bydd y Cyngor yn cadw cofnod o’r holl achosion o dorri amodau trin data personol yn cynnwys y ffeithiau ynghylch yr achos o dorri amodau trin data personol, ei effeithiau a’r camau lliniarol a gymerwyd.

e Bydd y Cyngor yn gofalu fod yr holl wybodaeth a gyflwynwyd yn ei hysbysiad(au) preifatrwydd mewn ffurf hygyrch hwylus a’i bod yn cael ei chadw’n gyfredol.

f Bydd y Cyngor yn cadw cofnod ysgrifenedig o’i weithgarwch prosesu.

22. CYSYLLTIADAU Â’R WASG/CYFRYNGAU

a Awdurdodir y Cadeirydd, yr Is-Gadeirydd a'r Clerc i wneud unrhyw ddatganiadau i'r cyfryngau ar ran y Cyngor..

23. **GWEITHREDU A SELIO GWEITHREDOEDD CYFREITHIOL**

Gweler hefyd reolau sefydlog 15(b)(xii) a (xvii).

a Ni fydd gweithred gyfreithiol yn cael ei chyflawni ar ran y Cyngor onid awdurdodwyd hynny trwy benderfyniad.

Yn amodol ar reol sefydlog 23(a), gall unrhyw ddau gynghorydd lofnodi, ar ran y Cyngor, unrhyw weithred sy'n gyfreithiol ofynnol a bydd y Swyddog Priodol yn dyst i'w llofnodion**.**

24. **CYFATHREBU Â CHYNGHORWYR BWRDEISTREF SIROL NEU GYNGHORWYR SIR**

a Onid yw'r Cyngor yn penderfynu fel arall, danfonir copi o bob llythyr a ddanfonir at y Cyngor Sir at y cynghorydd/wyr ward sy'n cynrychioli ardal y Cyngor.

25. **CYFYNGIADAU AR WEITHGARWCH CYNGHORWYR**

a. Onid awdurdodir hynny trwy benderfyniad, ni fydd unrhyw gynghorydd:

i. yn archwilio unrhyw dir a/neu adeiladau y mae gan y Cyngor hawl neu ddyletswydd i'w archwilio; nac

ii. yn rhoi gorchmynion na chyfarwyddiadau

26. . DATGAN DIDDORDEB GAN GYNGHORWYR

a. Mae'r gyfraith yn gwneud darpariaeth benodol sy'n gwneud yn ofynnol i gynghorwyr ddatgelu diddordebau ariannol uniongyrchol (gan gynnwys diddordebau priod/partner)a all fod ganddynt mewn unrhyw fater a ddaw gerbron y Cyngor, pwyllgor neu is-bwyllgor. Mae'n gwahardd cynghorwyr rhag siarad neu bleidleisio ar y mater hwnnw. Rhaid i gynghorwyr hefyd, yn ôl y gyfraith, ddatgan rhai diddordebau ariannol. Rhaid ufuddhau'n gydwybodol i'r gofynion hyn bob amser.

b. Gall diddordebau nad ydynt yn ariannol fod yr un mor bwysig. Ni ddylau cynghorwyr ganiatáu i'r argraff gael ei chreu bod, neu y gallent fod, yn defnyddio'i safle i hyrwyddo diddordeb preifat neu bersonol, yn hytrach na hybu diddordeb cyhoeddus cyffredin. Mae diddordebau preifat neu bersonol yn cynnwys rhai ei teulu a'i cyfeillion yn ogystal â rhai'n codi drwy aelodaeth, neu berthynas â chlybiau, cymdeithasau a threfniadaethau eraill ee undebau llafur a chyrff gwirfoddol.

c. Diddordebau Anariannol Cynghorwyr

Bydd unrhyw gynghorydd sydd â diddordeb personol mewn unrhyw fater, a'r diddordeb personol yn cael ei ddiffinio gan Gôd Ymddygiad Llywodraeth Leol, yn datgan rhag blaen y diddordeb hwnnw, ond gall aros, siarad a phleidleisio oni bai fod y diddordeb yn glir a sylweddol, ac mewn achos felly bydd yr aelod yn ymadael â'r ystafell. Oni bai fod ystyriaethau perthnasol eraill ni ddylid ystyried ymwneud â busnes unrhyw gorff cyhoeddus gan aelod a fydd wedi ei b/phenodi yn gynrychiolydd y Cyngor. Mewn achos o'r fath dylai'r aelod ddatgan y diddordeb ond gall aros a chymryd rhan lawn yn y cyfarfod.

27. **CYFETHOL CYNGHORYDD I LENWI SEDD WAG.**

Pe bai sedd wag ar y Cyngor yn codi yn ystod tymor ei fodolaeth a bod rhaid cyfethol Bydd y Cyngor Tref yn dilyn y drefn sydd wedi ei ddynodi gan Cyngor Gwynedd.:

a. Bydd y Cyngor yn hysbysebu'r sedd wag mewn ymgais i ddenu diddordeb aelodau'r gymuned.

b. Bydd y Cyngor yn gosod dyddiad cau.

c. Bydd y Clerc yn gofyn am lythyrau cyflwyno gan bob ymgeisydd yn rhoi gwybodaeth sylfaenol amdanynt eu hunain.

d. Bydd y Cyngor yn rhoi cyfle i ymgeiswyr roi cyflwyniad byr i aelodau'r Cyngor.

e. Bydd aelodau yn pleidleisio yn gudd am ymgeisydd o'u dewis os bydd mwy nag un ymgeisydd ar gyfer unrhyw sedd.

f. Os mai un ymgeisydd sydd i unrhyw sedd, yna bydd yr ymgeisydd yn cael ei dderbyn/derbyn i'r sedd ar yr amod ei fod/bod yn gymwys.

g. Bydd y Clerc yn sicrhau fod yr ymgeisydd yn arwyddo datganiad derbyn swydd.

28. **GWEITHREDU BRYS**

Rhoddir hawl gweithredol i'r Clerc mewn ymgynghoriad â'r Cadeirydd neu'r Is-Gadeirydd i weithredu mewn perthynas â'r canlynol:

a. Pan fydd brys gwirioneddol i weithredu i amddiffyn buddiannau'r Cyngor neu'r cyhoedd gan gynnwys cyfarwyddo Cyfreithiwr i weithredu os bydd angen.

b. ymateb i unrhyw ymgynghoriadau pan na fydd amser yn caniatáu eu cyflwyno i ystyriaeth y Cyngor oherwydd bod dyddiad i dderbyn sylwadau neu i weithredu cyn y cyfarfod nesaf o'r Cyngor.

29. **CYFRWNG IAITH Y PWYLLGORAU/CYFARFODYDD**

Gweinyddir a gweithredir trwy gyfrwng yr iaith Gymraeg.

30.RHEOLAU SEFYDLOG YN GYFFREDINOL

a Gellir atal rheol sefydlog neu ran o reol sefydlog, ac eithrio un sy'n cynnwys gofynion statudol gorfodol, trwy benderfyniad o ran ystyried eitem ar agenda ar gyfer cyfarfod.

b Rhaid cyflwyno cynnig i ychwanegu at neu amrywio neu ddirymu un neu ragor o reolau sefydlog y Cyngor, ac eithrio un sy'n cynnwys gofynion statudol neu

gyfreithiol gorfodol drwy argymhelliad yr Is-Bwyllgor Cyllid, Polisi a Rheolaethol, neu trwy gyfrwng cynnig arbennig a rhoihysbysiad ysgrifenedig amdano gan o leiaf 7 gynghorydd i'r Swyddog Priodol yn unol â rheol sefydlog 9.

c Bydd y Swyddog Priodol yn rhoi copi o reolau sefydlog y Cyngor i gynghorydd cyn gynted ag y bo modd.

d Bydd penderfyniad cadeirydd cyfarfod ynghylch defnyddio rheolau sefydlog yn y cyfarfod yn derfynol.